

NIEUWS UIT DE FRIESE NATUURTERREINEN

Vereniging Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer-Fryslân en Vereniging It Fryske Gea berichten over ontwikkelingen in de Friese natuurterreinen.

WAT VINDT NATUURMONUMENTEN VAN DE SCHELPIEVISSERIJ IN DE WADDENZEE?

De Waddenzee, ons grootste natuurgebied. Uniek, onvervangbaar en van cruciaal belang voor de natuur en de mens. Nergens in ons land zijn rust en ruimte zo voelbaar aanwezig. Daarom is Vereniging Natuurmonumenten sinds 1909 in het Waddengebied actief.

Bedreiging door mechanische schelpdiervisserij

Behoud en bescherming van unieke natuur, daar gaat het om in het Waddengebied, ook in Duitsland en Denemarken. Die natuur komt echter steeds meer in de verdrukking, o.a. door de schelpdiervisserij. Vooral de mechanische kokkelvisserij heeft desastreuze gevolgen voor het waddenmilieu. Jaarlijks wordt in delen van de Waddenzee de bovenste bodemlaag met grote stofzuigers omgeploegd en leeggezogen. De Kokkels worden eruit gehaald en de rest gaat overboord. Dit gaat natuurlijk ten koste van het bodemleven en de structuur van de bodem. De gevolgen van de mechanische kokkelvisserij zijn duidelijk: Scholekster, Kanoet en Eider verhongeren; het leven in de wadbodem blijft voor jaren verstoord.

Wat zijn Kokkels?

Kokkels zijn schelpdieren die enkele centimeters diep in de wadbodem leven. Ze worden graag gegeten door vogels, krabben en vissen. Nederlanders eten slechts kleine hoeveelheden Kokkels. De meeste gaan voor consumptie naar Zuid-Europa. In het Waddengebied zijn een tiental mechanisch werkende kokkelvisserij actief. Daarnaast is er een groter aantal handkokkelaars. De economische betekenis van de mechanische kokkelvisserij is zeer beperkt in vergelijking met die van de recreatie en het natuurtourisme.

Wensen Natuurmonumenten

Natuurmonumenten vindt dat visserij duurzaam moet zijn. Ze moet in harmonie met de natuur plaatsvinden en de effecten mogen niet onomkeerbaar zijn. Natuurmonumenten heeft, samen met andere natuurorganisaties, de volgende wensen:

- Geen mechanische kokkelvisserij in de Waddenzee. Handkokkelaars kunnen wel doorvissen.
- Geen bevissing van mosselbanken in de Waddenzee.
- Mosselzaadvisserij alleen als er weer 4.000 hectare stabiele mosselbank is.

Wat doet Natuurmonumenten?

Natuurmonumenten vindt dat het afgelopen moet zijn met de voortdurende aantasting van de Waddenzee. Daarom heeft de vereniging bezwaar gemaakt tegen vergunningverlening aan de kokkelvisserij om dit jaar 3 miljoen kilo Kokkels op te vissen. Ook laten wij onze stem horen bij de huidige evaluatie van het schelpdiervisserijbeleid (EVA II). Ook u kunt dit doen tijdens de inspraakbijeenkomsten die de overheid binnenkort organiseert. Natuurmonumenten is een vereniging. Leden hebben sterk aangedrongen op beëindiging van de kokkelvisserij en andere aantasting van ons grootste natuurgebied. Voor meer informatie en vragen:

Vereniging
Natuurmonumenten

Griend, eiland van Natuurmonumenten
in de Waddenzee

foto: René Oosterhuis

www.natuurmonumenten.nl
www.eva2.nl

Ledenservice Vereniging Natuurmonumenten, tel. 035-6559911

Rups van de Koninginnenpage Fochteloërveen, augustus 2003

foto: Martin Snip, Natuurmonumenten

EERSTE WAARNEMING VAN KONINGINNENPAGE IN FOCHTELOËRVEEN IN 2003

De zomer van 2003 was in veel opzichten een bijzondere. Warmte en droogte tekenden de weersomstandigheden en samenhangend daarmee werden op het gebied van libellen en dagvlinders prachtige ontdekkingen gedaan. In de Lendevallei werd een populatie van de Weidebeekjuffer ontdekt. De invasie van de Kolibrievlinder trok de aandacht van zo'n beetje de gehele Nederlandse pers. Bijzonder was ook het voorkomen van de Koninginnenpage in Fryslân. Voortplanting van deze fraaie dagvlinder en dito rups werd vastgesteld in het Fochteloërveen, voor de eerste maal.

De naam 'Koninginnenpage' verwijst naar de kleurenrijkdom van de vlinder. Deze zou vergelijkbaar zijn met de rijke kledingdracht van pages die in vroeger tijden de koning dienden. De Koninginnenpage leeft in bloemrijke graslanden, bermen, tuinen en komt ook voor in moestuinen. In Nederland beperkt de soort zich normaliter in zijn verspreiding tot het zuiden van Limburg. Hier is de soort jaarlijks aanwezig en plant zich er voort. In sommige jaren komt trek in noordelijke richting voor en dan kan de Koninginnenpage in veel meer delen van Nederland gezien worden. In Fryslân wordt de vlinder dan het meeste waargenomen in de zuidoosthoek, maar ook op Waddeneilanden als Vlieland en Terschelling is de 'Swellesturtvlinder' gezien. Tijdens de trek kan de soort zich overal voortplanten, omdat waardplanten vrijwel overal aanwezig zijn. Hierbij gaat het om allerlei schermbloemigen, maar Wilde peen is daarvan de meest bekende.

Eind augustus werden op de rand van het Fochteloërveen drie rupsen gevonden in ruigtebegroeiing van Braam en Wilde peen (zie foto). Het voorkomen van de Koninginnenpage werd in het gebied nog niet eerder vastgesteld. De eigenlijke vlinder werd niet gezien, maar misschien dat dat volgend jaar wel het geval zal zijn. De Koninginnenpage overwintert als pop in kruidlagen. De ontwikkeling van de rupsen vindt plaats in het zomerseizoen en afhankelijk van het klimaat kunnen er soms een tot meer dan vier generaties optreden. Het wordt daarom goed opletten of de Koninginnenpage volgend jaar over het Fochteloërveen fladdert.

VEGETATIEKARTERINGEN IN HET CENTRALE MERENGEBIED VAN FRYSLÂN IN 2002

Het Centrale merengebied van Fryslân bestaat uit de Alde Feanen (Oude Venen), de Terkaplester Puollen (Terkaplester Poelen), het Snitsermar (Sneekermear) en de Wite en Swarte Brekken (Witte en Zwarte Brekken). In de laatste drie gebieden heeft Staatsbosbeheer-Fryslân veel eigendommen. In 2002 zijn in deze terreinen karteringen uitgevoerd. SOVON Vogelonderzoek Nederland inventariseerde de broedvogels, Buro Bakker bracht de vegetatie in kaart.

staatsbosbeheer

Grote delen van de Terkaplester Puollen, het Snitsermar en de Wite en Swarte Brekken bestaan uit zomerpolders. Deze polders worden 's winters niet bemalen en verdwijnen dan regelmatig onder boezem- en regenwater. 's Zomers worden de polders drooggemalen. In de zomerpolders kwamen in het verleden op grote schaal waardevolle vegetatietypen, zoals dotterbloemhooilanden en boezemblauwgraslanden voor. In de boezemblauwgraslanden kwamen vooral soorten als Blauwe zegge, Spaanse ruiter en Pijpenstrootje voor. De dotterbloemhooilanden werden vaak licht bemest. Er kwamen soorten in voor als Gewone dotterbloem, Echte koekoeksbloem, Tweerijige zegge, Waterkruid en vaak Grote ratelaar. Als gevolg van het veel voedselrijker geworden inundatiewater (water dat in de wintermaanden op de landerijen staat), is de vegetatie in de zomerpolders ook voedselrijker geworden. Ook verdroging is aan de orde als gevolg van peilverlagingen in de aangrenzende landbouwgebieden. Hierdoor zijn de blauwgraslanden en dotterbloemhooilanden op grote schaal overgegaan in voedselrijkere graslandtypen, zoals overstromingsgraslanden. In alle drie onderzoeksgebieden komen dotterbloemhooilanden lokaal nog voor. Vaak op plekken waar sprake is van grondwaterinvloed (veelal in de vorm van gebufferd water), waardoor de voedselrijkdom niet te hoog wordt.

Boezemblauwgrasland komt alleen nog voor in de Terkaplester Puollen, in de 'Blaugrizen' van Akmarijp. Het blauwgrasland dat hier nog voorkomt is vooral waardevol omdat het een groot aaneengesloten oppervlak is. Een groot deel ervan is echter verdroogd en verzuurd, waardoor Pijpenstrootje en Moerasstruisgras op veel plekken zijn gaan domineren. Er zijn hier hydrologische maatregelen uitgevoerd om verdroging en verzuring tegen te gaan en ervoor te zorgen dat Spaanse ruiter en Blauwe zegge weer in aantal kunnen toenemen. In het Snitsermar komen op enkele plekken nog kleine populaties Spaanse ruiter voor als herinnering aan het feit dat ook in dit gebied het blauwgrasland ooit voorkwam.

Boezemlanden komen op enkele plekken voor in de drie gebieden. Deze percelen liggen vrij voor de boezem en kunnen dus zowel 's zomers als 's winters onder boezemwater verdwijnen. Hier komen meestal rietlanden of andere ruige vegetaties voor. Op de hoger gelegen delen in de drie gebieden komen ook Witbolgraslanden voor en soms iets schralere graslanden met Gewoon struisgras, Gewoon reukgras en Rood zwenkgras.

Voor de Wite en Swarte Brekken luidt de verwachting dat de dotterbloemhooilanden zich onder het huidige beheer niet zullen uitbreiden op de centrale poldereilanden in het gebied. Deze staan 's winters langdurig onder water, waardoor de omstandigheden op de meeste plekken te voedselrijk (fosfaatrijk) en te lang nat blijven om kritische soorten als Dotterbloem en Waterkruid een kans te geven zich uit te breiden. Bovendien is hier sprake van dominantie van rietland door een minder intensief maaibeheer. Verzuring zal waarschijnlijk verder afnemen als gevolg van winterse inundatie met voedselrijk basisch oppervlaktewater. Als gevolg van de licht verbeterde hydrologische omstandigheden is Rietgras afgenomen en als hierin niets verandert, zal de soort niet meer toenemen. Een verdere afname van Rietgras lijkt onwaarschijnlijk, omdat de omstandigheden daarvoor nog steeds voedselrijk en nat zijn. Rietgras profiteert daarnaast van sterk schommelende waterpeilen.

In het Snitsermar kwam de Spaanse ruiter in de 'Kop fan de Bloksleatpolder' tien jaar geleden nog plaatselijk algemeen voor. Deze polder is vorige winter bij wijze van proef tweemaal volledig onder water gezet, waardoor de Spaanse ruiter is afgenomen. Mochten deze inundaties voortgezet worden, dan kan de Spaanse ruiter hier volledig verdwijnen. Wordt er geen vervolg gegeven aan de proef dan kunnen de gevolgen van de inundaties langzaam weer teniet gedaan worden. In het 'Potskar' is de Spaanse ruiter plaatselijk toegenomen. Deze toename zou zich onder het huidige beheer van Staatsbosbeheer kunnen voortzetten, maar gezien de rest van de vegetatie is de verwachting niet dat er op korte termijn blauwgraslandvegetatie zal ontstaan. Dit type vegetatie is bovendien fosfaat-gelimiteerd, dus de concentraties van beschikbaar fosfaat in de bodem moeten erg laag zijn wil er een geschikte groeiplaats ontstaan. Dotterbloemhooilanden zullen zich handhaven onder het huidige beheer. Sinds 1993 is geen duidelijke afname te zien en deze wordt voor de komende jaren ook niet verwacht.

In het gebied van de Terkaplester Puollen is het zaak de grondwaterstanden in de zomer minder ver te laten wegzakken en extra maatregelen kunnen worden uitgevoerd om de kwaliteit van het inundatiewater te verbeteren. Een proef met plaggen zou kunnen resulteren in een afname van Pijpenstrootje. Wanneer de hydrologische situatie ter plekke goed is, bestaat de kans dat Spaanse ruiter, Moerasstruisgras en Geelgroene zegge zich relatief snel kunnen uitbreiden op de plagplekken.

Elders in de Terkaplester Puollen is de toename van Rietgras zorgelijk. De opmars van deze soort lijkt alleen te stoppen met korter durende inundaties en een betere afvoer van het inundatiewater. Dit lijkt in strijd met het belang van deze plasdrassituaties voor wintergasten (ganzen, Smienten, steltlopers). Bovendien zal het 'Meskenwiersterfjild' tussen Terherne en Akkrum in de toekomst in de winter ook onder water gezet worden, waardoor verruiging van de vegetatie met Rietgras kan optreden.

In 2002 werd ook de vegetatie van De Deelen gekarteerd. In één van de komende Twirres zal Staatsbosbeheer hier nader over berichten.

Bron: Buro Bakker 2003. Vegetatiekarteringen in Fryslân in 2002. Wite en Swarte Brekken, Snitsermar en Terkaplester Puollen. Rapport Buro Bakker adviesbureau voor ecologie, Assen.

GRONDWATERMEETNETTEN GEOPTIMALISEERD

In de afgelopen maanden heeft It Fryske Gea, na een uitgebreide evaluatie door Royal Haskoning bv, de peilbuizenmeetnetten in haar terreinen laten optimaliseren. Met peilbuizen wordt het grondwaterpeil in gebieden gemeten. Het betreft meetnetten in de gebieden Ketliker Skar (Katliker Schar), Tsjongerdellen, Easterskar (Oosterschar), Alde Feanen, Grutte Wielen (Groote Wielen), Eanjumer Kolken (Anjumer Kolken), Lendevallei, Delleboersterheide + Diaconievene en Warkumermar (Workumermeer).

De optimalisatiewerkzaamheden hielden onder meer in dat:

- buizen die geen functie meer hadden (in een stabiele situatie waar de reeks nu lang genoeg is) zijn verwijderd of afgesloten (o.a. Warkumermar, Ketliker Skar en Diaconievene),
- meetraaien die niet compleet genoeg waren om er voldoende conclusies voor het natuurbeheer aan te kunnen verbinden zijn uitgebreid met extra diepe of ondiepe buizen (bijvoorbeeld op de Delleboersterheide, in de Tsjongerdellen-Súd en Lendevallei),
- alle overgebleven buizen zo nodig zijn hersteld en opnieuw ingemeten qua hoogte ten opzichte van NAP.
- peilschalen en projectmeetnetten zijn centraal toegevoegd aan het landelijke totaal grondwatermeetnet-bestand DINO.

Wat het laatste punt betreft: het is in grondwater-meetland nogal complex. Naast de meetnetten van It Fryske Gea (of eigenlijk die van It Fryske Gea, Natuurmonumenten en de provinciale Landschappen) zijn er namelijk her en der in (of vlak naast) terreinen van It Fryske Gea ook nog projectmeetnetten, bijvoorbeeld in het Rysterbosk, de 'Petgatten de Feanhoop' en 't Oerd. Deze meetnetten worden vaak maar tijdelijk gemonitord teneinde iets te kunnen zeggen over de resultaten van een uitgevoerd natuurproject. Peilschalen, waarmee de oppervlaktewaterstand ten opzichte van NAP wordt gemeten, zijn vooral interessant in gebieden die (deels) oppervlaktewater-gestuurd zijn, zoals gebieden die aan de boezem liggen en waar geen of nauwelijks kwelinvloeden zijn. De gegevens van dergelijke meetnetten zullen dus de komende tijd ook zoveel mogelijk centraal beschikbaar worden via de database DINO (ook op internet). Tot slot staan er in Fryske Gea-terreinen plaatselijk ook nog buizen van derden, bijvoorbeeld voor waterwinbedrijven of TNO. Een voorbeeld hiervan is de 'Bûtlannen de Fluezen' (boezemlanden aan de Fluessen).

It Fryske Gea hoopt met deze herstelslag de komende jaren de grondwaterstanden in haar natuurreservaten weer goed en zinvol te kunnen volgen.

Sietske Rintjema, It Fryske Gea,
Afd. Planning & Onderzoek